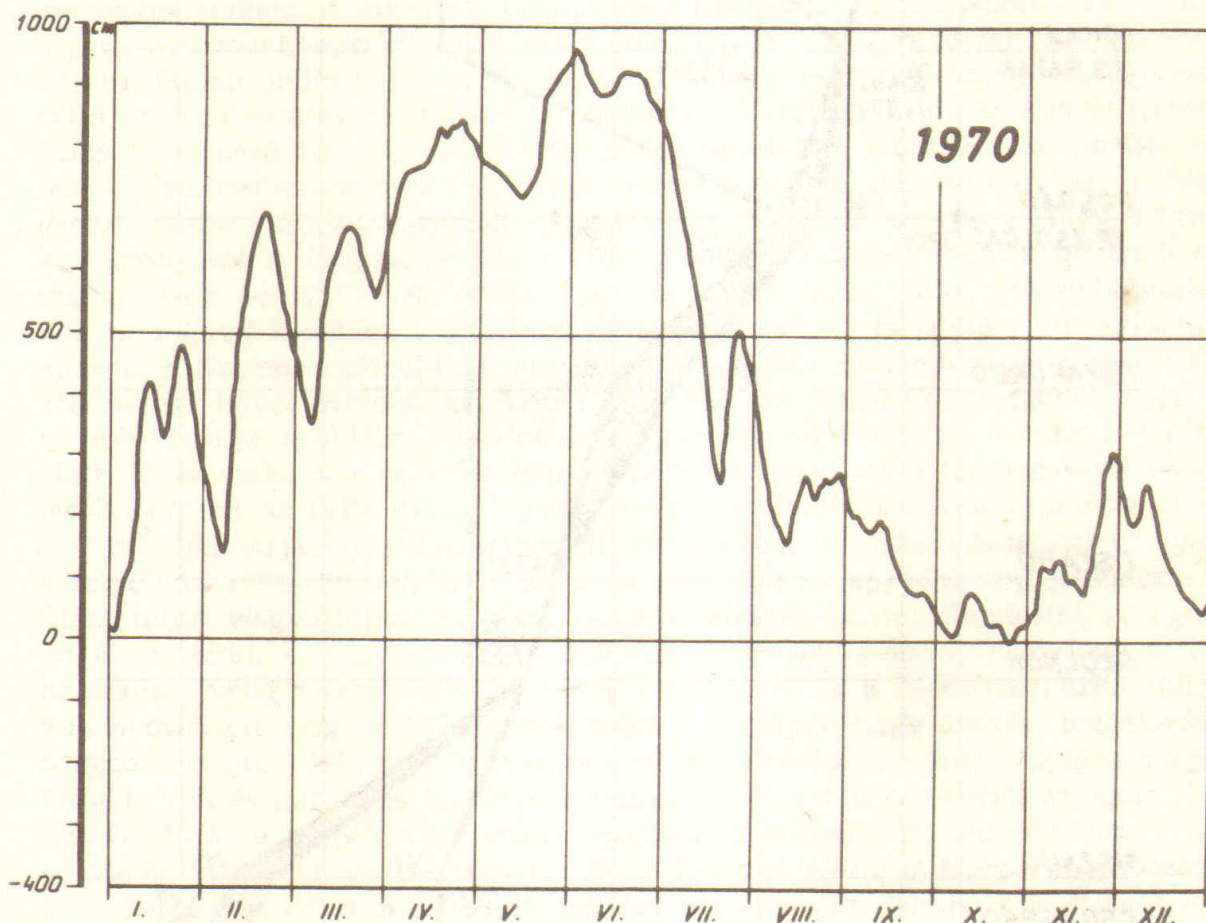

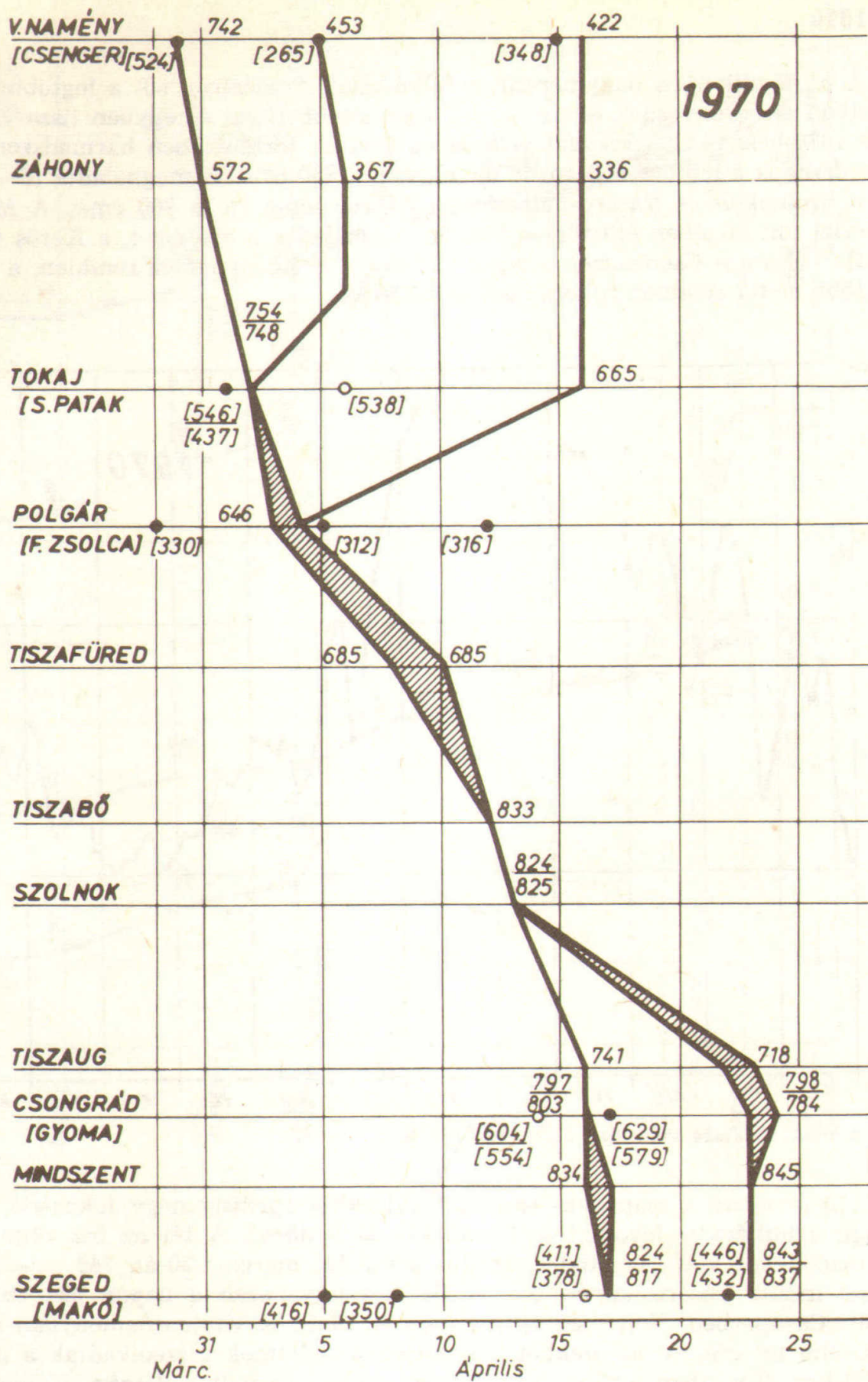
1970

A harmadik igen nagyméretű, a folyó teljes hosszában, sőt a legtöbb mellékfolyón is érvényesülő, és azóta is a legnagyobb tiszai és egyben tiszavölgyi árvíz 1970-ben volt. A szegedi vízállás és árvizek történetében harmadszor, sőt negyedszer is átlépte a 900 cm-t, sőt először a 950 cm-t is meghaladta (6—23 a ábra). Szolnokon és Vásárosnaményban először lépte túl a 900 cm-t. A Maros — árvízi történetében először — Makón meghaladta a 600 cm-t, a Körös Gyománál, a Szamos Csengernél pedig a 900 cm-t. A Körös méter rendűen, a Szamos több méter rendűen túllépte eddigi LNV-jét.

6—23 a ábra: A Tisza vízállása Szegednél, 1970.

1970 tavaszán a csapadék- és olvadékvizekből ápriliséig négy fokozódó magasságú árhullám is levonult a Tiszán (6—23 a ábra). A tél az ősz vége óta igen csapadékos volt. Az ötödik, áprilisi árhullám március 30-án 742 cm-es tetőzéssel indult Vásárosnaményból. A Szamos ugyanezen a napon 524 cm-rel tetőzött Csengerben. Volt még április 5-én és 16-án is Vásárosnaményban egy-egy kisebb tetőzés, de az ezekből keletkezett árhullámok összeolvadtak a március 30-ival. Tokajban április 2-án 754 cm-es tetőzés volt a Tiszán. A Bodrog Sárospatakon már március 31-én 546 cm-rel tetőzött. A Sajó Felsőzsolcán a tiszai árhullám levonulásának idején háromszor is tetőzött, de csak 312—330 cm-rel. Tiszabón és Szolnokon 800 cm fölé emelkedett a vízállás. A szolnoki 824

6—23 b ábra: Tetőzési vonal, 1970. április.

cm-es tetőzésre április 13-án került a sor, így a Közép-Tiszán a Tokaj—Szolnok közötti 11 nap levonulás miatt láthatóan veszteglési állapot volt. Szolnok alatt az árhullám kettészakadt. Az első ág kialakulásának az oka véleményünk szerint a Tiszaug közelében végbement nyárigát-átvágás és a Körös egyidejű, április 17-i 629 cm-es gyomai tetőzése volt. A második ágot a Maros április 22-i makói 446 cm-es tetőzése hozta létre, ami a teljes Alsó-Tisza április 23-i tetőzéséhez vezetett. A szegedi 843 cm-es tetőzés 1941 óta a legnagyobb vízállás volt (6—23 b ábra). Sokan gondolták ezért, hogy az áprilisi árhullám 1970-ben már az utolsó volt.

A Tisza áprilisi árhullámából maradó mederteltséget is kihasználva májusban és júniusban olyan árvíz keletkezett, amely a Felső-Tiszán és a Közép-Tisza egyes szakaszait kivéve a Közép- és Alsó-Tiszán is túlhaladta az addigi legnagyobb vízállásokat. Nehéz lett volna kiolvasni a vízrendszer bármely szabályba foglalt jellegzetességéből, hogy az azonos esőzésből létrejövő, egyrészt a Szamos és más északkeleti vízfolyások, másrészt a Maros közvetítésével Szegedre érkező két tiszai árhullám megnyugtatónak látszó időkülönbsége ellenére keletkezhessék még egy olyan második marosi árhullám is, amely Szegednél szinte csúcsban egyesült a Szamosból származó, az eddigi LNV szintet egyébként is meghaladó tiszai árhullámmal. Arra sem tudunk példát a tiszai árvizek eddigi történetében, hogy az előbb vázolt ritka veszélyhelyzetet alig tíz nappal követően a Körösök vízrendszerének új és eddig nem tapasztalt méretű, a Szamos egyidejűleg megújuló és a Maros ismételt erőteljessé váló árhullámai következtében az Alsó-Tiszán kis változásokkal megismétlődjék a nemrég lefolyt árhullám kialakulási folyamata, úgyhogy az áradás a Körös alatti Tisza-szakaszon az 1932. évi, az 1970. év májusáig a legmagasabb vízállások szintjeit az 1970. év júniusában még egy alkalommal felülmúlhatta.

1970 januárjában a Tisza szegedi vízmércéjén 8 cm-es vízállással völgyelt a folyó. Az 1969—70. évi telet azonban rendkívüli csapadékbőség jellemezte a Tisza teljes vízgyűjtőjén. Az olvadás és a lefolyás szinte állandósult az egész télen keresztül. A Körös torkolati szakaszán február 13-án, az Alsó-Tisza teljes hosszában pedig 20-án a vízállás elérte a 650 cm-t. Ez a készütségi szint július 9-ig nem szűnt meg, legfeljebb fokozódott. A májusi nagy áradást megelőzően Szegeden május 13-án már 718 cm-es vízállással völgyelt a folyó. Ez igen magas vízállás volt és minthogy hasonlóan magas vizek voltak nagyjából az egész Közép-Tiszán is, a májusi nagy áradás mindenhol erősen telt medret talált.

1970. május 11. és 14. között a Felső-Tisza, Szamos és Maros hegyvidékén 100—150, néhol 200 mm eső esett. Így néhány nap alatt lehullott az átlagos havi csapadékösszeg kétszerese, sőt háromszorosa. Emellett május 1. és 11. között jelentékeny előkészítő esők is hullottak. A magasabb hegyekben volt még némi hómenyiség is. A nagy esőkből az északkeleti vízfolyásokon nagy árvízi elöntések keletkeztek.

A Tisza Vásárosnamény feletti szakaszán, a tiszabecsi vízmércén az addigi 573 cm-es LNV-vel szemben 680 cm keletkezett május 14-én. A Szamos Csongernél az 1888-ban észlelt 743 cm-es LNV-jét május 14-én 902 cm-re növelte, és olyan vélemény is van, hogy ez az érték csak utólagos becslés és a pontosan meg nem állapítható valóság ennél még magasabb tetőzés volt. Román területen, Désen 565 cm-ről 882 cm-re, Szatmárnémetiben pedig 700 cm-ről 810 cm-re emelkedett az 1888 óta fennálló LNV, s ezek az értékek csak a gátmeghágások, gátszakadások miatt nem lehettek még magasabbak. Román adatok szerint a Szamos csúcs-vízhozama Szatmárnémetinél 3000 m³/s volt. A Szamos völgyé-

ben utak, vasutak, városok és községek kerültek víz alá, s a víz olyan helyeket is elöntött, amelyekről a folyó addigi viselkedésének ismeretében joggal hihették, hogy olyan magasságokba az árvíz már nem juthat el.

A május 15-i vásárosnaményi 912 cm-es, LNV-t jelentő tetőzés után az árhullám 4000—4200 m³/s-os csúcs-vízhozammal indult el a Tiszán.

A Maros árhulláma is rendkívüli volt. Gyulafehérvárott május 15-én 806 cm volt a tetőzés, amely egészen valószínűtlen mértékben lépte túl az 1932. évi 561 cm-es LNV-t. Soborsinban május 17-én az addigi 500 cm-es LNV-t meghaladóan 610 cm volt a tetőzés, Aradon pedig az addigi 604 cm helyett 689 cm. Makón a tetőzés május 20-án 22 órakor 624 cm-rel következett be, ami számottevően túlhaladta az 1932. évi 580 cm-es LNV-t. Az árvízi helyzetben ekkor egyébként példátlan méretű intézkedésre, Makó város kiürítésére is sor került.

Az a marosi árhullám, amely Makónál 30 óra alatt csaknem 2 m-es áradást, közben időnként 10—12 cm/óra vízszinemelkedést idézett elő, Szegeden a Tiszában is igen heves áradást hozott létre. Május 19-én 18 órától május 21-én 24 óráig 762 cm-ről 890 cm-re emelkedett a vízállás Szegeden. A Tisza Maros torkolat feletti szakaszáról ekkor még csak 1900 m³/s vízhozam érkezett. A Maros, torkolatánál tetőzésekor 2400 m³/s vízhozamot szállított a Tiszába. A Maros tiszai, sőt körösi visszaduzzasztása miatt ugyan 200—300 m³/s vízhozam-vesztés is valószínűsíthető az összefolyásnál, de megállapítható:

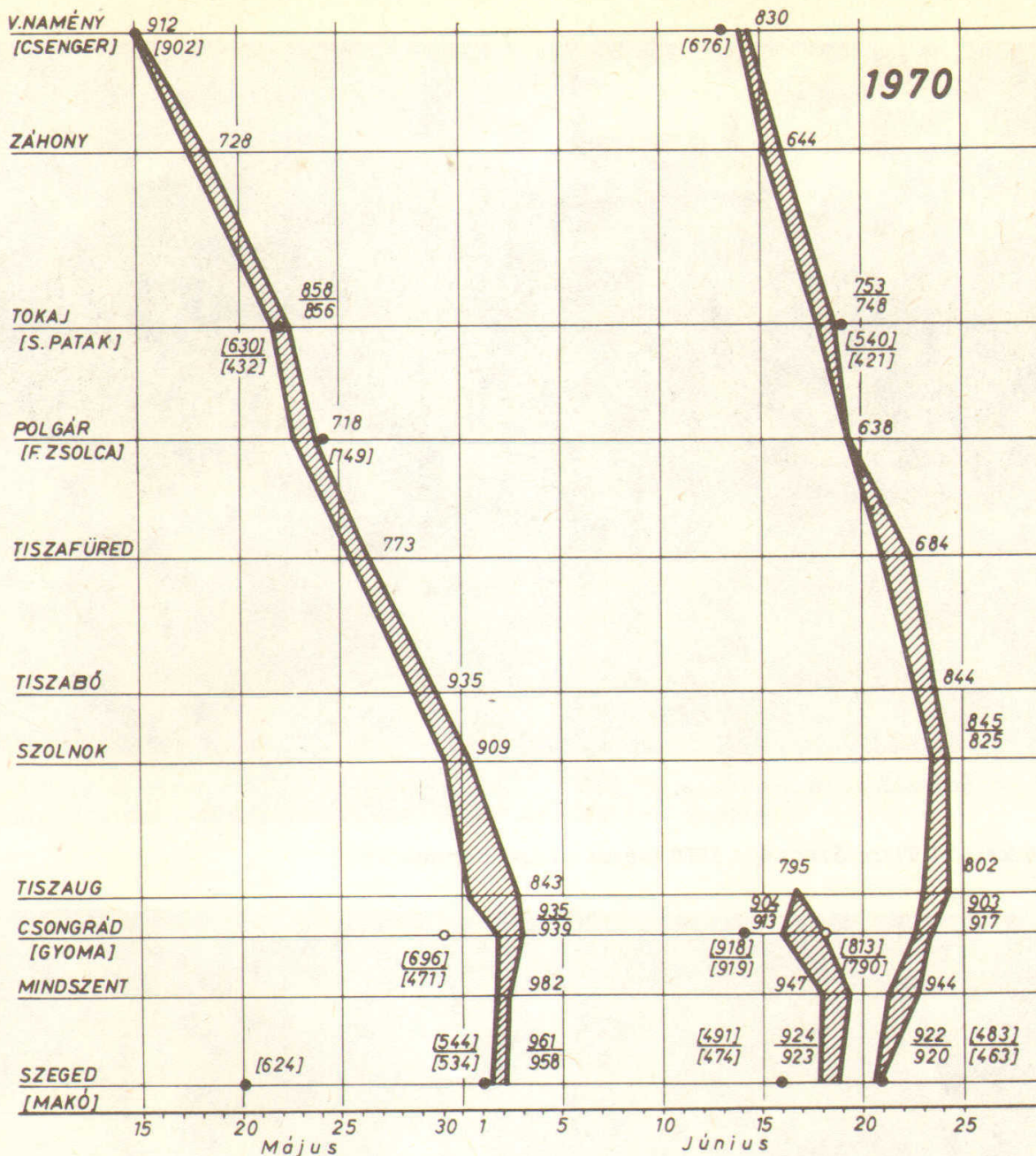
— a szegedi vízmércén 870—880 cm vízállásnál folyt át az 1970. évi árvíz legnagyobb vízhozama: 4000—4100 m³/s,

— a Tisza és a Maros első árhullámának összefolyásánál a Maros szállított több vizet.

A Maros vízgyűjtő területén május 20. és 23. között 50—70 mm további eső esett. Újabb nagy árhullám alakult ki, amely Makón június 1-én 544 cm vízállással tetőzött.

A Tisza fő árhulláma, amely május 15-én a már említett 912 cm-es LNV-vel tetőzött Vásárosnaményban, miután magába vette az ugyanaznap Csengerben a szintén LNV-vel, 902 cm-rel tetőző Szamos csaknem egyidejű árhullámát, viszonylag lassan haladt előre. Tokajban május 22-én 858 cm-rel tetőzött, ami 14 cm-rel még el is maradt az itteni, 1888. évi LNV-től. A Bodrog 630 cm-es sárospataki tetőzése pedig csak 56 cm-rel volt kisebb az 1888. évi LNV-nél. Továbbra is lassan haladt a fő árhullám a Közép-Tiszán. Szolnokra a tetőzés csak május 30-án érkezett, és ott egy napon át 31-ig tetőzött 909 cm-es LNV-vel. A Tokaj—Szolnok közötti 9 napos levonulás inkább lassúnak, mint gyorsnak mondható (6—23 c ábra).

A Tiszán érkező árhullám június 3-án tetőzhetett volna Szegeden. A Maros második árhulláma június 1-én 544 cm-rel tetőzött Makón. A marosi és a tiszai árhullám tehát egy napi időkülönbséggel készült találkozni Szeged előtt. Szegeden június 1-én 14 óra és június 2-án 2 óra között 960 cm-rel hosszú tetőzési időszak alakult ki, amelyen belül a június 2-án éjjel 1 órakor végrehajtott rögzítés 961 cm-es csúcserőket talált. A pontos értéken ma is vitatkoznak, és alighanem fognak is addig, amíg ennek az árvíznek élő tanúja lesz, vagy amíg a vízállás felül nem múlja ezt az értéket is. A 961 cm-es tetőzés 38 cm-rel haladta meg az addigi, 1932-ben észlelt LNV-t Szegeden. Egyébként Szolnoktól kezdve mindenhol új LNV szintek alakultak ki a Tiszán egészen Titelig. Tiszaugon 843 cm mellett 3 cm-rel, Csongrádon 935 cm mellett 6 cm-rel, Mindszen-

6—23 c ábra: Tetőzési vonal, 1970. május—június.

ten pedig 982 cm mellett 28 cm-rel haladta meg a víz az addigi LNV-szinteket június 1. és 3. közötti állandó tetőzéssel.

A Maros június 1-i tetőzése tehát az Alsó-Tiszán lényegében azonos tetőzési időszakot hozott létre a tetőzési vonal kismértékű visszahajlításával, de kettészakítása nélkül.

1970. június 5. és 10. között a Tisza vízgyűjtőjén számos előkészítő eső esett, majd június 10. és 12. között újra rendkívüli méretű esők hullottak elsősorban a Körös vízgyűjtőjén, de a Szamos és a Maros vízgyűjtőjén is: a hegyvidéken 80—100 mm is. Amire még eddig nem volt példa: mind a három Körösön, sőt a Berettyón is az áradás jóformán egyidejűleg lépte túl a fennálló LNV-szinteket. Román területen gátszakadások voltak, magyar területen tervszerű csúcs-tározásra került sor. A Körös gyomai vízmércéjén június 14-én 918 cm-rel tetőzött az árhullám, 45 cm-rel túlhaladva az addigi LNV-t. Közben a Maros is